
JOHANNES POSTSTRAAT 26

datum foto: 3-7-2006

Inleiding

Op een ruim terrein aan de zuidoostzijde van de Johannes Poststraat gelegen rooms-katholiek kerkgebouw uit 1960-1961 gewijd aan de H.H. Engelbewaarders. De kerk is gebouwd naar ontwerp van architect ir. W.A.S. Witlox van architectenbureau Van Oerle-Schrama-Bos uit Leiden.¹ Aannemer was de firma Gebr. Tuin uit 't Zand.² Aanvankelijk ontwierp genoemd bureau in de traditionalistische stijl van de bekende architect Kropholler, maar eind jaren '50 werd onder invloed van het functionalisme een geheel nieuwe weg ingeslagen. De Engelbewaarderskerk is hiervan een duidelijk voorbeeld. Onder meer in de betonnen klokkentoren met zijn afgeronde vormen is de invloed herkenbaar van de wereldberoemde kapel Nôtre Dame du Haut (1953-1955) in Ronchamps (Fr.) van de Franse architect Le Corbusier. De eerste ideeën voor de bouw van een tweede katholieke kerk in Hoorn dateren van 1949.³ Reden was dat de Cyriacus- en Franciscuskerk aan het Grot e Noord te klein werd

¹ Gemeente Hoorn, bouwdoosier 1960-15.

² "R.k. kerk te Hoorn", in: *Bouw* jrg. 18 nr. 4 (26-1-1963), p. 96. Opzichter bij de bouw was A.W.A. Lendering. De aanneemsom bedroeg f 367.500,- hetgeen voor een kerk van 835 plaatsen uitzonderlijk laag was. De kerk was binnen het bisdom Haarlem de eerste in een reeks, waarvan de kosten een uniform bepaald bedrag per plaats niet mocht overschrijden.

³ Zie www.gerardweel.nl/parochie. Over de naamgeving van de kerk schrijft pastor Weel: "De patronage van parochie en kerk viel toe aan de H. Engelbewaarders, omdat de bouwpastoor [E.J.M. Hupperetz] in de oorlogsjaren, toen hij kapelaan in Rotterdam was, had beloofd dat, als de naar Duitsland voor de Arbeitseinsatz

voor het groeiend aantal parochianen. In 1954 werd een bouwcommissie ingesteld en drie jaar later volgde de aankoop van een fors bouwterrein in het midden van de uitbreidingswijk Hoorn-Noord. Naast een kerkgebouw zouden hier ook een r.-k. kleuterschool en lagere school komen. In de zuidhoek van het terrein werd allereerst in 1957-1958 een noodkerk gebouwd in opdracht van het Fonds voor Kerkenbouw in het Bisdom van Haarlem. Aanvankelijk was de definitieve kerk haaks op de Johannes Poststraat gepland, maar vanwege de verkeerssituatie moest het gebouw van de gemeente een kwartslag gedraaid worden. De eerste steen van de Engelbewaarderskerk is gelegd op 21 september 1960 door J.P. Huibers, oud-deken van Hoorn en net afgetreden als bisschop van Haarlem. Op 29 september 1961 werd de kerk geconsacreerd door zijn opvolger bisschop J. van Dodewaard.

Het glas-in-betonraam in de noordgevel is uitgevoerd door de Dordtsche Glashandel NV in Dordrecht, de glas-in-loodramen in de zuid- en westgevel door Gebr. Dullaart in Leiden. Atelier Van der Heyden uit Bodegraven leverde het siersmeedwerk. De kerkbanken zijn vervaardigd door de Stichting Werkgemeenschap Arbeid voor Allen in Oosterhout.⁴

Het orgel is gebouwd in 1961 door de firma Jos. Vermeulen in Alkmaar en zes jaar later door dezelfde orgelbouwer uitgebreid met zeven registers.⁵

N.B. De ingebouwde ruimten uit 1992, het achterliggende tussenlid (o.a. sacristie; in 1964 vergroot met een garage en bergingen en in 1992 verbouwd) en in het verlengde hiervan de voormalige pastorie aan de Lonijsstraat (waartegen in 1995 een woongebouw is gerealiseerd) maken geen deel uit van de bescherming.

Omschrijving

Sober vormgegeven kerkgebouw bestaande uit een op nagenoeg vierkant grondplan (31,30 m breed en 32,85 m diep) gebouwd doosvormig hoofdvolume van 8,45 m hoogte met plat dak. De buitengevels zijn opgetrokken in oranjebruine handvormsteen waalformaat in wild verband met platvolle voeg en worden beëindigd door een betonnen bovenrand. Tegen de voorgevel (ZW) van het hoofdvolume staat links van het midden een 15 meter hoge betonnen fronttoren die twee maal zo breed is als diep. De witgeverfde toren heeft een afgeronde plastische vormgeving en een plat dak. In de naar voren geopende rechter torenhelft bevindt zich bovenin een stalen klokkenstoel met bronzen luidklok genaamd Rafaël en onderin de hoofdentree. De laatste is voorzien van een plat dak en een dubbele glasdeur tussen zijlichten. Tegen de oorspronkelijk als bidkapel naar de kerkruimte geopende linker torenhelft is bovenaan de blinde voorzijde een stalen kruis bevestigd. In de achterzijde van de voormalige bidkapel een hoge stalen raampartij met gefigureerd glas en boven het dak een tweede stalen raampartij waarin een glas-in-loodraam met gestileerde vogel. Vóór de hoofdentree een betonnen bordes met vijf treden rondom. Links van de toren heeft de voorgevel (ZW) een vrij gesloten muurvlak dat zich voortzet als linkerzijgevel en waarin een schuin rasterpatroon van sterk terugliggende stalen raampjes is uitgespaard. Ter accentuering van het achterliggende priesterkoor wijkt de linkerzijgevel (NW) links terug en wordt verbonden met de blinde achtergevel (NW) door een groot glas-in-betonraam waarin een geabstraheerde engel herkenbaar is (verwijzing naar de naam van de kerk). Rechts wordt de fronttoren begrensd door een stalen raampartij die zich als een brede vensterstrook bovenlangs de voor- en rechterzijgevel (ZO) voortzet om op bijna vijf meter uit de achtergevel te eindigen met een verticaal gedeelte. Deze gehele vensterpartij is beglaasd met diverse soorten gefigureerd glas, kathedraalglas, blank glas en glas-in-lood waarin onder meer slingers herkenbaar zijn. In het

vertrokken jongens van zijn parochie veilig zouden terugkeren, hij, als hij ooit een kerk zou bouwen, die aan hen zou toewijden.”

⁴“R.k. kerk te Hoorn”, in: *Bouw* jrg. 18 nr. 4 (26-1-1963), p. 96. De overige in dit artikel genoemde medewerkers bij de bouw en inrichting zijn: mej. J.B. Mouton, Den Haag (meubelen priesterkoor en kleuradvies), ir. Th.M. Stikvoort, Voorschoten (adviseur betonconstructies), Adviesbureau ir. F. Sweegers, Den Bosch (adviseur installaties), Technisch installatiebureau P.J. Schermer, Hoorn (verwarmingsinstallaties), Fa. G.N. Karsten, Blokker (elektrische installaties) en Meubelfabriek Electra NV, Den Haag (altaar-meubelen).

⁵ J.P.H. van der Knaap, *Orgels in Hoorn voorheen en nu*, Hoorn, 2001, p. 25.

horizontale gedeelte zijn vier uitzetramen opgenomen: één in de voorgevel en drie in de rechterzijgevel. Onder deze horizontale vensterstrook zijn grestegels aangebracht. Verder bevindt zich in de rechterzijgevel rechts van het midden een zijentree in de vorm van een portiek waarin een dubbele deur met bovenlicht. Links hiervan telt de gevel zeven sterk terugliggende stalen raampjes (het linker dichtgemetseld; ter plaatse van het liggende venster bevonden zich nog twee raampjes als genoemd), en tussen het tweede en derde raampje van links een terugliggende deur.

Het interieur is nog gedeeltelijk oorspronkelijk en onder meer voorzien van de originele wandafwerking: een in schoonmetselwerk uitgevoerde achtermuur van gele handvormsteen in Vlaams verband en voor het overige gewitte binnenmuren. In de muren zijn rondom vierkante wijdingskruisjes van hardsteen ingemetseld. Het plafond is betimmerd met schroten. Om economische redenen wordt het dak ondersteund door vier stalen buiskolommen (de oorspronkelijk hellende kerkvloer is horizontaal gemaakt). Middenachter bevindt zich een ruim verhoogd priesterkoor dat rondom evenals de drie aansluitende trappen (middenvoor een brede, rechtsachter een minder brede en halverwege links een smalle trap) uitgevoerd is in gepolijst hardsteen. De stalen hekken langs de rand van het priesterkoor zijn om het zicht zo min mogelijk te belemmeren uiterst rank uitgevoerd. Op de hekken ter weerszijden van de brede, terugliggende trap middenvoor, is een lessenaar van wengé bevestigd. Centraal op het met (vernieuwd) linoleum belegd priesterkoor een plateau van beige kalksteen waarop een robuust blokvormig hoofdaltaar van grijsgevolkt wit marmer rustend op vier sokkeltjes omkleed met diabaas. Het lage bronzen tabernakel dat oorspronkelijk midden op het hoofdaltaar stond is in opslag bewaard gebleven. De (herplaatste) kerkbanken zijn uitgevoerd in mahoniehout en staal en hebben een sobere functionele vormgeving. De (thans merendeels aan het oog onttrokken) oorspronkelijke looppaden zijn bevloerd met groenzwarte granito tegels, behalve rond het doopvont links van het priesterkoor waar een verlaagde cirkelvloer van kwartsiet gelegd is. De cirkelvorm keert terug in de lage gebogen achterwand erachter. Het doopvont van crèmekleurig kalksteen heeft een ingezwenkte cilindervorm en een zilveren bekken met bronzen deksel. Vanaf de voorgevel strekt zich langs tweederde van de rechterzijmuur een galerij uit die links onder een schuine hoek afbuigt naar de rechterzijmuur. De galerij is voorzien van een dichte borstwering en een houten vloer waaronder vier betonnen moerbalken die in de rechterzijmuur zijn opgelegd en halverwege rusten op een stalen buiskolom. Op de galerij staat een tweeklaviers pijporgel met 17 registers en een vrije speeltafel. Het orgel heeft een asymmetrisch open pijpenfront waarvan de gebogen vorm de afgeronde hoek van de galerij en borstwering volgt en waarin zowel houten pijpen als pijpen van orgelmetaal. De galerij is bereikbaar via een stalen spiltrap in de zuidhoek voorzien van houten treden en een sobere stalen leuning. Onder de galerij bevinden zich tegen de rechterzijmuur twee voormalige biechtruimtes met elk twee deuren (in elke linker deur, bestemd voor de geestelijke, een smal raam) die evenals de omliggende wand betimmerd zijn met verticale schroten. Zowel het tochtportaal van de hoofdingang als van de zijentree heeft een tegelvloer van kwartsiet en opent met een stalen dubbele glasdeur naar de kerkruimte. Het portaal van de zijentree heeft boven deze tochtdeur een bovenlicht en zijwanden betimmerd met gelakte verticale schroten. In de linkerzijwand van het portaal van de hoofdingang geeft een opdekdeur toegang tot de voormalige bidkapel (thans cv-ruimte).

Waardering

De Engelbewaarderskerk aan de Johannes Poststraat 26 is van algemeen belang wegens architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde als karakteristiek en grotendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van naoorlogse rooms-katholieke kerkbouw uitgevoerd in een door het functionalisme in het algemeen en het werk van de Franse architect Le Corbusier in het bijzonder beïnvloede bouwstijl. Ook heeft de Engelbewaarderskerk stedenbouwkundige waarde vanwege de beeldbepalende ligging aan de Johannes Poststraat in het centrum van de wijk Hoorn-Noord. Tevens is het kerkgebouw van belang als belangrijk en vernieuwend werk in het oeuvre van het Leidse architectenbureau Van Oerle-Schrama-Bos.